

Østnordisk filologi
– nu og i fremtiden

Redigeret af
Jonathan Adams

SELSKAB FOR ØSTNORDISK FILOLOGI

Jonathan Adams (red.): Østnordisk filologi – nu og i fremtiden

Selskab for østnordisk filologi, nr. 1
Universitets-Jubilæets danske Samfund, nr. 587

Tilsyn: Eva Skafte Jensen
Bogen har desuden været underkastet anonym fagfællebedømmelse

Udgivet med støtte fra Lillian og Dan Finks Fond

Printed in Denmark by
Tarm Bogtryk a/s
ISBN 978-87-7674-868-5

Kommissionær: Syddansk Universitetsforlag

Omslagsdesign: Niels Jørgen Pedersen
Omslag: Cod. Holm. K 47, bl. 1r; prologen til Ivan Løveridder.
Se <http://middelaldertekster.dk/ivan-loeveridder/1>.
Originalen tilhører Kungliga biblioteket, Stockholm.

Selskab for østnordisk filologi
ostnordiskfilologi.wordpress.com

Universitets-Jubilæets danske Samfund
Christians Brygge 1
1219 København K
ujds.dk

Syddansk Universitetsforlag
Campusvej 55
5230 Odense M
Tlf. 6615 7999
universitypress.dk

1. INDLEDNING: ØSTNORDISK FILOLOGI – NU OG I FREMTIDEN

JONATHAN ADAMS

Det kan godt være, at de gamle østnordiske sprogområder ikke kan prale af en overleveret litteratur på niveau med digtningen og sagaerne fra Island og Norge, men den østnordiske litteratur omfatter ikke desto mindre en bred vifte af teksttyper – fra krøniker til lovttekster, fra videnskabelige skrifter til religiøs poesi – som alle, til forskel fra *Brennu-Njáls saga* og *Snorra Edda*, faktisk udgør fundamentet for den senere danske og svenske litteratur og skriftsproget. Litterære højdepunkter indbefatter ridderromaner som *Herr Ivan/Ivan Løveridder* og *Flores och Blanzeflor/Flores og Blanseflor*, rimkrøniker som *Karls krønikan*, *Eriks krønikan* og *Rimkrøniken*, prosahistorieskrivning som *Gesta Danorum*, videnskabelige værker som Henrik Harpestrængs læge-, sten- og urtebøger, samt landskabslove som *Västgötalagen* og *Jyske Lov* – fra den sidstnævnte får vi jo det velkendte udtryk ”med lov skal land bygges”. Langt størstedelen af de overleverede religiøse tekster som helgenlegender (især *Fornsvenska legendariet*), bønnebøger og prædikener giver os et enestående indblik i almindelige menneskers bekymringer og hvordan *la religion veçue* (”den levede religion”) faktisk blev dyrket i middelalderens Norden. Åbenbaringerne og bønnerne, skrevet af den hellige Birgitta (Sveriges første bestsellerforfatter), giver os et væld af oplysninger om skrivning og læsning blandt kvinder, mysticisme, politik og sociale forhold i det fjortende århundrede. Når vi læser tekster på gammeldansk og fornsvensk går vi således ind i en verden, der både føles eksotisk fremmed og underlig bekendt.

På trods af denne rigdom er østnordisk længe blevet anset som den norrøne filologis ”fattige slægtning”. Mens den vestnordiske filologi har fortsat sin fremgang som forsknings- og undervisningsfelt, oplevede den østnordiske en lang periode med tilbagegang efter storhedstiden i den sidste halvdel af det 19. århundrede. Gammeldansk og (i mindre grad) fornsvensk sprog og litteratur er i vid udstrækning blevet forsømt ved de nordiske universiteter. En bedrøvelig følge heraf er fx, at moderne lære- og håndbøger stort set er ikkeeksisterende. Men de seneste år har vidnet om begyndelsen af en genoplivning; der udbydes nye universitetskurser, fx de kurser, der findes ved Københavns universitet i forbindelse med den internationale kandidatuddannelse i *Viking and Medieval Norse Studies*; der lægges nye redskaber ud på nettet, fx den online *Fornsvenska bibliografen*, og der udvikles banebrydende metoder for at præsentere og formidle østnordisk litteratur, fx *Middelalderens danske sprog og litteratur formidlet til nutiden*.

For at gøre status over situationen arrangerede Henrik Williams og jeg konferencen *Østnordisk filologi – nu og i fremtiden* ved Uppsala Universitet i sommeren 2013. Med cirka tredive deltagere fra otte forskellige lande og femten forskellige institutter og selskaber bød konferencen på en samlet oversigt over igangværende forskning og de seneste udviklinger inden for faget. I alt blev der holdt seksten foredrag. Konferencen tjente også som forum for diskussioner om fagets fremtid og om muligheder for samarbejdsprojekter i fremtiden. Det blev også besluttet, at Università Ca' Foscari i Venedig bliver mødestedet for den næste konference i 2015. Desuden blev der etableret det nye *Selskab for Østnordisk Filologi*. Selskabet har til formål at fremme studiet af de østnordiske sprog og litteratur – gammeldansk, fornsvensk og gammelgutnisk – gennem at afholde konferencer – som regel hvert andet år – samt møder med foredrag og diskussion. Derudover sigter Selskabet på at synliggøre sit arbejde og sprede information som vedrører østnordisk filologi gennem at drive en hjemmeside¹ og udgive konferencerapporter og proceedings m.m. Selskabet er åbent for medlemskab for enhver, der kan tilslutte sig foreningens formål.

Denne bog er således kun ét af resultaterne fra konferencen i 2013.² Kapitlet ”Perspektiver” indeholder overvejelser og refleksioner omkring den østnordiske filologi skrevet af fem etablerede forskere: Stephen Mitchell, Bridget Morris, Per-Axel Wiktorsson, Henrik Williams og Lars Wollin. Disse korte bidrag giver en del stof til eftertanke og de behandler spørgsmål om fagets vigtighed, udvikling, tendenser, styrker, svagheder og fremtid. De følgende tretten artikler er samlet i tre afsnit. Det første – ”Østnordisk filologi – hvordan og hvorfor?” – begynder med Britta Olrik Frederiksen mesterlige gennemgang af den østnordiske udgivelseshistorie: *Udgivelse af østnordiske middelaldertekster – et historisk tilbageblik*. Den følgende artikel af Ingela Hedström forsøger at svare på det altafgørende spørgsmål: *Vem är intresserad av östnordiska texter?* Simon Skovgaard Boeck fremstiller de tidlige udkomne lærebøger i *Sten eller frugter? Hjælpemidler i studieudgaver af østnordiske tekster*, mens Marita Akhøj Nielsen præsenterer et nyt redskab for studiet af gammeldanske tekster i *Gammeldansk formidlet til den digitale tidsalder*. I fortsættelse af temaet om nye metoder diskuterer Lasse Mårtensson spændende udviklinger inden for computeranalyse og -læsning af middelalderlige håndskrifter fra Norden: *Maskinell identifiering av skrivtecken i medeltida handskrifter ur ett språkvetenskapligt perspektiv*.

---

1 Se <<http://ostnordiskfilologi.wordpress.com>>. Hjemmesiden blev oprettet og vedligeholdes takket være den store indsats af Ingela Hedström (Svenskt diplomatarium, Stockholm).

2 Med undtagelse af Britta Olrik Frederiksen, Stephen Mitchell og Per-Axel Wiktorsson holdt alle bidragsyderne til denne bog et foredrag under konferencen. Anne Mette Hansen (*Blandingshåndskrifter og brugstekster*) og Inger Lindell (*En håndskrifts funktion*) holdt også foredrag, men de er ikke taget med her. Ellers afspejler *Østnordisk filologi – nu og i fremtiden* omfanget af de emner, som blev diskuteret under konferencen. Da konferencens fokus var filologi og arbejdet med håndskrifter indeholder bogen ikke nogen artikler af runologer, litteraturvidenskabsmænd, navneforskere eller lingvister.

Det andet afsnit – ”Håndskriftstudier” – indeholder tre artikler, der beskæftiger sig med bestemte håndskrifter. I sin artikel *Stemmatologi och textförändring* undersøger Roger Andersson med friske øjne forholdet mellem de forskellige håndskrifter, der indeholder Birgittas åbenbaringer på fornsvensk. I *Schacktavelslek och intertextuell dialog i AM 191 fol. och Cod. Holm. D 3* sammenligner Massimiliano Bampi den fornsvenske version af værket *De Ludo schacorum* i to forskellige håndskrifter. Nils Dverstorps grundige undersøgelse af skriverne i Cod. Holm. B 137 i *En senmedeltida laghandskrift och dess förlaga, skrivare och ägare* giver os ny indsigt i dette håndskrift.

De sidste fem artikler er samlet i afsnittet ”Tekster og kulturhistorie”. Mikko Kauko forholder sig til latinsk-svensk sprogblending i Jöns Budde skrifter i *Verbalis saepe translatio. Om de latinska citaten i Jöns Buddes skrifter*. Fulvio Ferrari skriver om *Karlskrönikan och utvecklingen av det senmedeltida svenska litterära systemet*, og i *Late Medieval Reading of Marian Sculptures from Swedish Parish Churches* minder Jonas Carlquist os om vigtigheden af den tværfaglige tilgang for at forstå middelalderens materielle og skriftlige kultur. I *Om att bryta gränser: Gudsordet på skandinaviska folkspråk från mission till reformation* præsenterer Karl G. Johansson et kommende projekt om de forskellige nordiske bibeloversættelser. Til sidst omtaler Regina Jucknies kulturelle tendenser og indflydelser sydfra i sin artikel *Handschriftsvandringar: Ett projekt om senmedeltida text- och handskrifters transmission från syd till nord*.

Artiklerne afspejler tilsammen den brede vifte af arbejder, der foregår for tiden, og afdækker, hvordan faget østnordisk filologi er i gang med at udvikle og forny sig. Redaktøren håber, at *Østnordisk filologi – nu og i fremtiden* selv på en beskednen måde kan bidrage til og hjælpe med at fremme ny forskning i de mange emner og spørgsmål, der bliver behandlet og rejst i de følgende artikler.

